

Bevrijdend geloof

Lezing uit de profeten: Jeremia 3:21-4:2.

Lezing uit de apostolische brieven: Romeinen 6: 15-23.

Geliefde gemeente,

Van de week hoorde ik op de radio een interview met een kunstenaar - van mijn leeftijd ongeveer, hij was niet meer 'in de Heer', althans dat vond hij zelf in ieder geval. Zijn vader was dominee geweest in Domburg. En ze waren daar ook, terug naar de oude pastorie en kerk waar hij als kind woonde. Wat mij opviel bij de radiomaakster maar ook bij de kunstenaar was de ontzettende vanzelfsprekendheid waarmee kerk en kerkdienst, preek en orgelmuziek werden geassocieerd met 'saai' en 'vervelend'. Ik herken dat wel bij generatiegenoten die van de kerk en het geloof zijn vervreemd, maar ook bij jongere mensen die afhaakten. De karavaan van de kerk trekt verder, weliswaar kleiner en kleiner, althans in ons land, maar aan de zijkant en de achterkant zie je mensen uitvallen en afhaken. Ze maken het niet meer mee. Want ze vinden het vooral 'saai' en zo 'niet-relevant' voor hun dagelijkse leven. Of ze zijn boos over verkeerde acties van de kerk of van kerkmensen, of ze vinden het geloof ronduit ongerijmd, flauwekul, intellectueel achterhaald. Maar de meesten zijn een beetje weggeleden.

Gaan we dat vanmorgen oplossen? Ik vrees van niet. Toch vind ik het halo-verhaal in onze seculiere omgeving van een kerk die ongeveer gelijk staat aan achterhaalde onbelangrijkheid, vooral omdat het daar nietszeggend, langdradig, moralistisch, dogmatisch en vervelend toe gaat, ook wel een beetje kinderachtig en makkelijk. Natuurlijk zijn er tamelijk nietszeggende, langdradige, moralistische, dogmatische en vervelende kerkdiensten. Maar dat is lang niet het hele

verhaal. Het is ook een stok om de hond te slaan. Het is ook een manier om het kind met het badwater weg te gooien.

Heb ik als kind nooit de houtjes van het plafond zitten tellen? Of later het hele register van het liedboek zitten lezen, omdat dat kennelijk interessanter was dan de preek die gaande was? Natuurlijk wel. Maar het feit dat er elke keer weer mensen samen komen om over de grote vragen van het leven tot nadenken te worden gestemd. Dat ze putten uit een bron, uit een traditie, die jou niet weg laat komen met oppervlakkigheid, zeker, je wordt ook aan je jasje getrokken in de kerk, als het goed is: waar sta je, wie ben je, wat wil je, welke kant ga je op, heb je vrede met je bestaan, hoe zit dat eigenlijk? Dat vind ik bijzonder.

Dat ze daarbij putten uit een bron, uit een traditie, die veel groter is dan wij soms bedenken en die, naast gedoe soms, ook veel vreugde geeft, power, geloof, hoop, compassie, inzet en overgave, troost ook. Dat is toch bijzonder. Het heeft mij altijd ontzettend geïntrigeerd. Hoe zo'n maf verhaal van een gekruisigde mensgeworden God zoveel doet. Wereldwijd. Op zoveel manieren. Nog steeds.

Je moet er doorheen kijken. Het gaat niet om de kerk, maar het gaat om het geloof, wat dat voor jou betekent. Die kerk is een vehicel, een voertuig, waarin het zichtbaar wordt gemaakt, waar het gevierd wordt, waar er over gesproken wordt. We moeten in die kerk er zeker over na blijven denken, hoe we dat zo goed mogelijk doen, zodat het ook bij ons past, cultureel en communicatief. Maar uiteindelijk is dat bijzaak. De hoofdzaak is: waar sta jij, wie ben je, en waar ga jij met je leven naar toe?

In het stukje tekst dat wij lezen van de apostel Paulus ligt een schat opgesloten, die volgens mij heel relevant voor ons leven is hier vandaag. Maar voordat we daar zijn, moeten we eerst aan schatgraven doen. Dat kan niet anders, want die tekst uit

de bijbelse Romeinenbrief is in een heel andere omgeving tot stand gekomen dan de onze. Dus het eerste wat ik ga doen is u en jullie een beetje meenemen in die wereld van toen en daar, om sowieso de taal te snappen. Dus ja, als je de bijbel leest, is het geen makkelijke reclametekst, en zijn het geen hapklare brokken. Je moet de wil en de zin hebben om je erin te verdiepen. Opeens zie je: wacht even, dat gaat over dezelfde dilemma's en vraagstukken die wij hebben vandaag. Het tweede wat ik dan ga doen, is u en jullie laten zien, hoe bijzonder juist de boodschap van het Evangelie van Jezus was in het licht van het denken en doen van de mensen van toen en daar. En het laatste is dan de schat voor ons. Ik wil laten zien, hoe bijzonder diezelfde boodschap van het Evangelie van Jezus ook voor ons vandaag is. En voor dat alles hebben we nog zo'n tien minuten, want o wee als het te lang en te saai wordt!

1. Het eerste rondje van deel twee van de preek. We moeten er een paar dingen bij halen, om te snappen hoe Paulus praat. Het eerste is slavernij. U hoorde wel dat hij dat woord steeds gebruikte: als slaaf dienen. Iets of iemand je meester noemen. Wij kennen wel het woord verslaving. Slaaf zijn van. Maar het is voor ons een metafoor geworden, niet letterlijk. Slavernij in de echte harde zin is iets van de geschiedenis, zeker ook onze geschiedenis. Zeeuwse kooplieden, maar niet alleen zij, ook uit Dordrecht hebben vermogens verdiend aan de slavenhandel, de driehoek West Afrika, Amerika, Europa. Op 1 juli is het de dag van het verbreken der ketenen Keti Koti, Nederland was in de 19e eeuw beslist niet één van de eerste die de slavernij afschafte.

Ik lees een roman van Colson Whitehead, *The Underground Railroad* over de Amerikaanse toestanden voor de burgeroorlog in het Zuiden, en wel vanuit het gezichtspunt van de zwarte mannen en vrouwen die werden verhandeld. Denk aan films als *Twelve Years a Slave* of *Django Unchained*. Slavernij heeft in

onze recente geschiedenis een zwaar racistische kleur gekregen. Dat is lang niet altijd zo geweest. Maar wel het idee: je hebt mensen (van ons soort) en je hebt *unter-menschen* (de vreemdeling, de heiden, de barbaar, de ketter) en die kun je onderwerpen en tot slaaf maken, tot ding. In het Rome van Paulus' tijd was slavernij een gewoon voorkomend verschijnsel in de samenleving, en niet in de marge, maar tamelijk massief en massaal. Paulus zegt: ik druk me zo gewoon mogelijk uit, met alledaagse beelden. Nou, dat is voor ons wel een beetje anders. Gelukkig maar. Maar je moet het wel even begrijpen.

Een ander ding om er bij te halen: bijna iedereen geloofde wel op de één of andere manier in God of in goden, of in ieder geval in een bovennatuurlijke wereld. En dat is bij ons vandaag natuurlijk ook anders. Het was toen vooral een magische manier van denken voor de mensen van alle dag: je moest door allerlei rituelen goed maatjes zien te blijven met die bovennatuurlijke wereld, voor je geluk in het nu, maar ook voor je geluk in het leven hierna. Er moest van alles.

Dan tenslotte het Joodse geloof uit Paulus' tijd. Dat is bij ons ook anders. Wij kennen niet zoveel Joodse mensen meer. De meesten zijn zo'n 75 jaar geleden schandelijk uitgeroeid. Joodse mensen geloven in één God. Zij gaan er vanuit dat je alleen vrede in je bestaan kan hebben, als het goed zit tussen jou en God. Dat wil zeggen: ze gaan er vanuit dat wij het leven van God krijgen, maar dat God dan ook daar een bedoeling mee heeft. En het zit goed tussen jou en God als je je leven inricht overeenkomstig die bedoeling van God. Gelukkig heeft God het Joodse volk zijn Thora, zijn bedoeling bekend gemaakt, zij noemen dat de Wet van God. Dus als je die goed bestudeert en in de praktijk brengt, dan komt het goed, dan ben je een rechtvaardige, zo noemen ze dat. Een rechtvaardige in de ogen van God.

2. Okay, dat even als achtergrond, nu het tweede rondje van deel twee van de preek. Wat was nu het bijzondere aan de boodschap die Paulus bracht in die wereld van toen, met niet-Joodse en Joodse mensen in zijn gehoor?

Hij zei: lieve mensen, laten we eerlijk zijn: er is voor ons geen beginnen aan, wij gaan dat niet redden, niet met al die magische rituelen of al die tempels, maar ook niet met het bestuderen en het leven naar Gods wet. Wees eerlijk, ons ego is te groot, onze hang naar instant plezier en geluk is te groot, of ons verlangen naar zelfbevestiging, er zitten te veel nare kantjes aan ons mens-zijn. Het is niet allemaal kommer en kwel, zeker niet, soms doen mensen zelfs het goede zonder dat ze van God weten, maar wees eerlijk: is de macht van zelfzucht, angst als raadgever, of gewoon kwade bedoelingen: is het niet te groot? Hij noemt dat 'de zonde'. Daar zitten wij aan vast, en daar werken we onszelf niet boven uit, daar krijgen we ons niet van bevrijd. Wij zijn slaven van de zonde, zegt hij: van een ik-gerichte neiging, of we die nu flierefluiterig vertalen in een 'na ons de zondvloed', of dat we die serieus en religieus vertalen om het toch vooral zelf in orde te maken met ons leven.

De zonde zag hij als een soort macht die ons in de greep heeft. Het is dat stemmetje dat zegt: je moet dit, of je moet dat, laat die kans niet lopen, zorg dat je er bij hoort, want anders.... , anders komt het niet goed in je leven, anders haal je er niet uit wat er in zit, anders zullen ze je uitlachen, anders kom je tekort, anders krijg je niet waar je recht op. Altijd weer de angst dat je aan het kortste eind trekt, of dat je niet genoeg uit het leven haalt, of altijd weer de vlucht voor wat niet fijn is, dan maar de verdoving door welke verslaving aan wat dan ook.

Maar, en nu komt het: in die zin heeft het Joodse geloof gelijk, zegt Paulus: je krijgt alleen vrede in je bestaan als het goed is met God. Maar het wonder is nu: God geeft zelf wat hij ons

mag vragen. Dat noemt Paulus: zijn genade, en God geeft dat in en door Jezus, zegt Paulus: vrijheid van de macht van de zonde. Zo noemt hij dat. Dat is zoiets als: je hoeft dus niet rusteloos op zoek naar van alles en nog wat om zelf je leven waar te maken, of om er uit te halen wat er in zit, om later te kunnen zeggen: mijn leven was geslaagd. Het feit dat God jou het leven geeft, maar ook ondubbelzinnig door Jezus jou laat weten: ik hou van jou, jij bent mij alles waard, en alles wat er misschien fout zit in je leven, daar zet ik een kruis door, dat wordt tot een veranderende kracht in je leven, waar het mee begint. Hoe dan ook is jouw leven gewild en geslaagd, omdat je je hele leven door gedragen mag weten door de liefde van God. Dat was nieuw, dat was bijzonder. Dat maakte vrij. Niet een geluk, of een vrede, of een vervulling die je zelf maar voor elkaar moest zien te presteren, maar een geluk, een diepe vrede, een levensvervulling die je toevallig, die er is, die aan alles voorafgaat, die je krijgt.

3. Daarmee komen we bij het laatste derde rondje van deel twee van de preek: hoe is dit nu voor ons vandaag een schat? Tussen de regels door heb je er vast al iets van aanvoeld. Paulus speelt een spel met de woorden slavernij en vrijheid. Hij zegt: als je je leven geeft aan God, in de christelijke weg, dan word je een volgeling van Jezus, dan noem je hem: mijn Meester. Maar juist dat brengt de ware vrijheid. Wij leven vandaag in een liberale samenleving. Onze vrijheid staat hoog genoteerd, vinden wij. Dan zeggen we het vandaag de 19^e eeuwse Franse anarchist Blanqui massaal na: *ni Dieu, ni maître*, geen God, geen meester! Maar ondertussen moeten we van alles, voldoen aan verwachtingen, zijn we ons eigen project, moeten we ons eigen geluk waar maken. Dat stemmetje dat zegt: komt het wel goed, kom je niks te kort? Het is er als je jong bent, en je zit vol keuzestress, kies ik wel de goede richting, kies ik wel de goede partner. Het is er halverwege je leven: je denkt, is dit het nou, en opeens ga je

scheiden of zo. Of het is er als je ouder bent geworden en je denkt: kon ik het maar over doen. En we zijn verslaafd aan van alles en nog wat, aan ons werk, aan ons uitgavepatroon, aan onze status, of aan onze familie, aan sommige genotsmiddelen, aan aandacht, aan bevestiging, aan de eindeloze verstrooiing tegen de verveling, want we hebben niet echt een doel. Geeft dat nu werkelijk geluk, vrede, vervulling? "Onrustig is ons hart, tot het rust vindt bij u, o God" (Augustinus). "Komt allen tot mij", zei Jezus, "die vermoeid en belast zijt, en ik zal je rust geven". Dan ga je bevrijd leven. Het hoeft niet meer om jou te gaan, want de basis is gelegd. Yes, ik mag een kind van God zijn en dan komen er krachten vrij, om met alles wat je hebt aan talenten, en aan mogelijkheden, welke leeftijd dan ook, Hem te dienen, en te leven ten dienste van de gerechtigheid.

De vraag blijft: waar sta jij, wie ben je, wie wil je zijn, en waar ga je naar toe, hoe ga je met je leven verder?

Amen

Lied: Gezang 905: 1,3,4 ('Wie zich door God laat leiden')

*Preek gehouden in morgendienst in de Bethlehemkerk
Papendrecht 30 juli 2017, zesde zondag van de zomer*